

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 16. novembra 1859.

Korist bazarjev in gojzdov.

Spisal profesor dr. Škofka.

(Konec.)

Vsake 3 ali 4 leta je v našem cesarstvu za 1 milijon ljudi več, dežela pa ni za ped večja. Vsled tega pa je tudi živež in kurjava čedalje dražja, in vsak kosček zemlje se porabi tako dobro, kar se dá, da si ljudje potrebnega živeža pridelajo. Zatega voljo se tudi na suho djani bazarji obdelujejo, orjejo in obsevajo, gojzde se pa sečejo in pokončavajo. Kam bomo s takim ravnanjem prišli, je pa drugo vprašanje. Odgovor ni težak. Al prav bi ne bilo, da bi zastran tega početja tega in unega gospodarja grajali, ker dela tako, kakor dela vès svet; pa reči moramo, da tako ravnanje je napačno in škodljivo.

Naloga vikše vlade je, da ona to skerb na-se vzame. Res je sicer pravilo postavnih bukev, da se lastnina spoštuje in se nihče v svojem prostem gospodarstvu ne overa. Al ravno tako terja tudi pošteno gospodarstvo vsakega posestnika, da opusti to, kar utegne občni blagor v nevarnost pripraviti ali ptuje premoženje bistveno poškodovati.

Če se ne sme hiša zidati brez postav, ki so za to dane; če gojzdana postava brani presilno roparstvo gojzdov; če so rudniki izročeni višjemu oskerbništvu, bi bilo pač tudi pri vodah potrebno, da bi se za deržavno lastnino spoznale. Od Boga kakor brez plačilno darilo človeštvu dana bi mogla voda biti lastnina vseh ljudi kakor je zrak vesvoljen dar, in posebne privatne pravice bi imele le toliko veljati, kolikor splošni blagor to dovoli ali pa izjemno potrebuje. Tisti čas, ko so se bazarji napravljali, je bila dežela večidel še na pol v puščavi. Pri vsem tem je prišlo pa vendar pri napravi skorej vsacega bazarja dovelj Potočnikov ali Porečnikov pri svojem posestvu v marsiktero škodo, v tem, ko je bil lastnik bazarja na dobičku. S tem, da si je on po napravi bazarja ta ali uni dobiček pridobil, je prevzel on in njegov naslednik tudi kakošno dolžnost, in deržava mora čuti med tem, da se ta dolžnost tudi vsikdar spolnuje.

V terdnem zaupanji, da so struge vodá tako stanovitne in nepremakljive kakor letni časi, je postavil kmetič svojo bajto blizo kake vode, češ, da nikdar ne bo prišel v nevarnost, spodkopan biti. Al voda dere in spodkopuje svet, da žuga nevarnost pohištvo in ljudém.

Treba je tedaj, da za vse to postave skerbijo, da se sicer nikomur ne krajsajo lastninske pravice, ali da tudi te ne segajo tako deleč, da bi se škoda godila drugim.

Gospodarske skušnje.

(Da kokoši pozimi pridno nesó). Merzli kokošnjaki so večidel tega krivi, da kokoši konec jeseni jenjajo nesti. Ko bi človek kokošim peč kuril, bi se mu ne splačali stroški. Cenejše jo bo opravil, ako ravná tako-le: Mesca listopada naj nanosi v kurnjek frišnega konjskega gnoja za poldrugi čevelj na debelo in naj ga pokrije z malo slame. Ako so le vrata v kurnjeku dobre, bode celo zimo v njem toliko toplote, kolikor je je kokošim treba, da ležejo celo

zimo, race pa začno že okoli novega leta. En čevelj nad gnojem jim napravi gredo iz 6 pavcov širokih dil. Za živež jim dajaj kuhanega in zmečkanega krompirja, vmes pa tudi otrobov z malo kislega mleka. — Kdor tako ravná, se bo sam prepričal, da je dobro. Tako piše nek gospodar v „Landw. Zeitg.“.

(Teža vina). Voda je enmalo težja kot slabo vino; 96 bokalov vode vaga toliko kot 100 bokalov vina, ali pa 24 bokalov vode toliko kot 25 bokalov vina. Avstrijsko vedro vina (40 bokalov) vaga okoli enega centa, k večem 1 do 2 funta čez; avstrijski bokal vaga tedaj okoli dva funta in 17 lotov, — 1 maslic vaga 20 lotov. Madeiriško vino pa je težje kot voda; skor toliko vaga kot človeška kri; 26 bokalov madeiriškega vina vaga toliko kot 27 bokalov vode. Tudi Malaga-vino je težje kot voda. — Vino je pa ložje kot ol (pivo); 13 bokalov dobrega ola vaga skor toliko kot 14 bokalov dobrega avstrijskega vina.

(Ali je suha ali namočena, poparjena ali kuhana klaja pozimi za krave bolja?) Konjem se suha klaja (seno, detelja, oves itd.) bolj prileže, kravam pa mokra (poparjena, kuhana), in sicer za to, ker konjem ima klaja le potrebno moč za vprego dati, krave pa morajo svojo klajo na mleko obrniti. Konj podela klajo koj z zobmi tako, da je dobro pripravna za prekuho v želodecu; drugač pa je to pri goveji živini; ona požveči klajo izperva le malo v gobcu; dobro prežvečila je bo še le tedaj, ko jo vdrugeč pahne iz želodca v gobec. Konja je treba z mervo, ovsom in drugo suho klajo siliti, da jo dobro požveči in vslini; pri goveji živini ni tega treba, ker je natura že sama za to skerbela s tem, da je govejo živino napravila tako, da prežvekuje. Če dajemo kravam namočene klaje, ji polajšamo predelek klaje v mleko itd., ker taka klaja je bolj zmehčana in za prekuho bolj pripravna.

Gospodarske in obertniške novice.

(Vredno, da se nasleduje!) Župnik dr. Moroni v Apianu (v Lombardii) je osnoval večerno šolo, v kateri šolsko mladino svoje župe podučuje v gospodarstvu (kmetijstvu) in v vseh tistih natoroznanskih naukih, ki se ujemajo s poljodelstvom. Tako se otroci vadijo umnega kmetijstva, pa ob enem tudi svoje stariše na boljo pot napotujejo, ker jim otroci pripovedujejo, kar so slišali v šoli. — Vredno, da se nasleduje — pravi zagrebški „Gospodarski list“; in tudi mi ž njim rečemo: Bog daj! da bi se tudi pri nas posnemal domoljubni izgled!

(Angleške fabrike) so lani podelale 1 milijon in 34.342 centov pamuka (pavole), 1 milijon in 266.000 centov volne, 62.000 centov svile, 16.240 centov konopelj in 12.830 centov prediva. Al gotovo bi bile vsega še več podelale, ako bi ga bile le imele. „Gosp. List“.

(Letošnja letina na Francozkem) je v vsem skupaj še pod srednjo mero; žita je malo, slame precej; otave skor nič; krompir ni gnijl, pa je čuda droben; repe dosti; sadja skor nič; tertna bolezen je popačila vino.